

Незнані раритети про свободу преси в СРСР та про історію української студентської преси

Микола ТИМОШИК

д-р філол. н., проф.

Київський національний
університет культури
і мистецтв

вул. Є. Коновальця, 36
01133, Київ, Україна

e-mail: nkin@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-7011-3022

© Тимошик М., 2020

Упродовж усіх років від часу створення СРСР комуністична кліка Сталіна брехала світові про так звані успіхи комуністичного будівництва в країні нібито найсправедливішого на земній кулі суспільства.

У 20–30-х роках знакових представників першої хвилі політичної еміграції заманювали різними обіцянками повернутися додому. В європейських столицях агенти Кремля підшукували й підкупували низку продажних журналістів, влаштовували їм показові поїздки, стимулюючи цим появу в провідних газетах Заходу фальшивих публікацій про «радянський рай» на одній шостій земної кулі. Особливо послідовно влада взялася за непокірних українців: знищувала інтелігенцію, трудове селянство, національну церкву, і, як і в царські часи, насильно русифікувала.

По завершенні Другої світової війни, коли втікачів-українців із того «раю» виявилось в рази більше, Москва насилала в численні табори Ді-Пі так звані репатріаційні комісії, які промивали мізки радянським збігцям, прагнули повернути їх в СРСР із тим, щоб згодом у нелюдський спосіб позбиткуватися над їхнім свободолюбством у сибірських таборах ГУЛАГу.

Здавалося, той щедро оплачуваний потік цинічної російської брехні нікому й ніколи не вдасться ні заглушити, ні нейтралізувати, ні зупинити. Та ось у середовищі української еміграції виявився один сміливець, який голосно, на весь світ заявив, чому він не хоче повертатися в СРСР. Це був Іван Багряний. Народжений в Україні 1907 року, будучи поетом за талантом і громадським трибуном за покликанням, він сповна відчув на собі переваги «радянського способу життя». 1932 року репресований за безвинні з політичної точки зору вірші. На еміграції в Німеччині відновив літературну працю. 1947 року

обраний заступником голови Української Національної Ради, став лідером Української революційно-демократичної партії.

Вихід у світ книжки Багряного «Чому я не хочу вертати на «родіну?»» друком і накладом Українського центрального Бюро в Лондоні 1946 року стало своєрідною «бомбою». Передусім для офіційної Москви. Також для політиків, журналістів та інтелектуалів Заходу. Текст брошури складався з 13-ти коротких параграфів. Кожен із них слугує окремим прикладом-аргументом відповіді на поставлене в назві твору запитання.

Через трохи більше як шість років у рідкісній на сьогодні газеті «Українські Вісті» (Новий Ульм, Німеччина) з'являється публіцистична стаття цього ж автора «*Про свободу слова, совісті і преси за залізною заслоною*». Її можна назвати своєрідним продовженням вищезгаданої брошури.

На відміну від «Чому я не хочу вертати на «родіну?»», яка неодноразово перевидавалася за кордоном, у тім числі і в перекладах англійською, німецькою, французькою мовами, ця стаття полум'яного публіциста в українському журналістикознавстві є, на жаль, призабутою. І хоч написана вона понад 70 років тому, актуальність порушеної автором проблеми (гуманітарна катастрофа, яку зазнала українська нація від колоніальної політики російського «старшого брата») ще більше загострилася натеper, за умов неоголошеної Росією гібридної війни проти українців, зосібно й на інформаційному полі.

* * *

Драматичною є доля наступного тексту, який «Український Інформаційний Простір» оприлюднює в Україні вперше.

Йдеться про розвідку відомого члена Української Центральної Ради, журналіста і вченого Аркадія Животка, життєвий шлях якого передчасно обірвався на еміграції, «*Десять років української студентської преси*». Вона мала скласти окремих розділ написаної в еміграції найголовнішої праці цього діяча — «Історія української преси».

Видана 1946 року в Регенсбурзі циклостильовим способом (по-нинішньому — ксероксна відбитка машинописного варіанту) «Історія української преси» Аркадія Животка мала урізаний вигляд. Через брак коштів за умов безпросвітної еміграційної дійсності Аркадій Животко змушений був зняти з оригіналу підручника третину тексту. Як вважав, до кращих часів. Однак для цього автора вони так і не прийшли. Хворе й виснажене випробуваннями долі серце зупинилося на 58 році життя — 14 червня 1948 року. Сталося це в таборі скитальників зі Східної Європи Лягарде неподалік німецького Ашафенбурга.

Утім, цю свою статтю автор встиг побачити надрукованою. Її було вміщено в спареному числі (1–2) журналу «Студентський Шлях», який на правах рукопису видавав машинописним способом у Мюнхені Центральний Еміграційний Союз Українського Студентства (ЦЕСУС). Цінність цієї статті в тому, що більшість друкованих органів, яких тримав у руках Аркадій Животко і описував для історії, практично не існує в жодному примірнику.

«Історія української преси А. Животка перевидавалася двічі: 1990 року у Мюнхені заходами Українського Вільного Університету з передмовою і упорядкуванням М. Присяжного та 1999 року в Києві заходами видавництва «Наша культура і наука» з передмовою і упорядкуванням М. Тимошика. Не опублікований у цій книзі розділ про історію української студентської преси так і залишився в машинописному варіанті рідкісної на сьогодні підшивки машинописного «Студентського Шляху».

Цінність цієї статті в тому, що більшість друкованих органів, яку тримав у руках Аркадій Животко і описував для історії, практично не існує в жодному примірнику — вони розгубилися повоєнними дорогами еміграції бездержавної нації...

Текст подається за оригіналом підшивки журналу, який в Україні практично невідомий. Комплект цього раритету подарував авторів цих рядків у канадському Вінніпезі покійний нині викладач Колегії Св. Андрея при Манітобському університеті Тимофій Міненко.

UNKNOWN RARITIES ABOUT PRESS FREEDOM IN THE USSR AND ABOUT UKRAINIAN STUDENT'S PRESS HISTORY

Mykola Tymoshyk

Doctor of Philology, Professor
Kyiv National University of Culture and Arts
36 Ye. Konovalets str., 01133, Kyiv, Ukraine
e-mai: nkin@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-7011-3022

For all the years since the creation of the USSR, Stalin's communist-Bolshevik clique lied to the world about the so-called successes of communist construction in the country of the supposedly fairest society on the Earth.

In the 1920s and 1930s, iconic representatives of the first wave of political emigration were lured by various promises to return home. In Eu-

ropean capitals, Kremlin agents searched for and bribed a number of corrupt journalists, arranged for them demonstration trips, and encouraged the false publications' appearance in the leading newspapers of the West about the «Soviet Paradise». Especially consistently, the authorities took on disobedient Ukrainians: they destroyed the intelligentsia, the working peasantry, the national church, and, as in tsarist times, forcibly Russified them.

At the end of World War II, when there were too many Ukrainian refugees from that «Paradise,» Moscow sent so-called repatriation commissions to numerous DP camps, which brainwashed Soviet fugitives and sought to return them to the USSR to harm their love of freedom in the Siberian GULAG camps.

It seemed that no one would ever be able to silence, neutralize, or stop that generously paid flow of cynical Russian lies. But among the Ukrainian emigrants, there was a brave man who loudly declared to the whole world why he did not want to return to the USSR. It was Ivan Bahrianyi. Born in Ukraine in 1907, as a poet by talent and a public tribune by vocation, he fully experienced the benefits of the «Soviet way of life.» In 1932 he was repressed, from a political point of view, for innocent poems. During his emigration to Germany, he resumed his literary work. In 1947 he was elected Deputy Chairman of the Ukrainian National Council and became the leader of the Ukrainian Revolutionary Democratic Party.

The publication of Bahrianyi's book «Why don't I want to return to my «motherland?»» printed by the Ukrainian Central Bureau in London in 1946 became a kind of a «bomb». First of all, for official Moscow. Also, for Western politicians, journalists, and intellectuals. The text of the brochure consisted of 13 short paragraphs. Each of them serves as a separate example-argument of the answer to the question posed in the title of the work.

A little more than six years later, a journalistic article by the same author, «On Freedom of Speech, Conscience, and the Press Behind the Iron Curtain», appeared in the now-rare newspaper «Ukrainian News» (New Ulm, Germany). It can be called a kind of the above brochure continuation.

Unlike «Why don't I want to return to my «motherland?»», which had been repeatedly republished abroad, including in English, German, and French translations, this article by an ardent publicist in Ukrainian journalism is, unfortunately, forgotten. And although it was written more than 70 years ago, the urgency of the problem raised by the author (the humanitarian catastrophe suffered by the Ukrainian nation from the colonial policy of Russia's «older brother») has become even more acute now, under the conditions of Russia's undeclared hybrid war against Ukrainians, especially in the information field.

* * *

The fate of the next text, which «Ukrainian Information Space» publishes in Ukraine for the first time, is dramatic.

It is about the activity of a well-known member of the Central Council of Ukraine, journalist and scientist Arkadii Zhyvotko, whose life path ended prematurely in exile, «Ninety years of the Ukrainian student press.» It was to compose a separate section of the most important work of this figure written in exile — «History of the Ukrainian press.»

Published in 1946 in Regensburg in a cyclostyle way (now a photocopy of a typewritten version), Arkadii Zhyvotko's «History of the Ukrainian Press» had a truncated appearance. Due to the lack of funds in the conditions of a hopeless emigration reality, Arkadii Zhyvotko was forced to remove a third of the text from the original textbook. As he believed, until better times. However, they never came for this author. Sick and exhausted by the trials of fate heart stopped at the age of 58 on June 14, 1948. It happened in the camp of wanderers from Eastern Europe Lagarde near Aschaffenburg, Germany.

However, the author managed to see this article published. It was published in a paired number (1–2) by the magazine «Student Way», which was published as a manuscript by typewriting in Munich by the Central Emigration Union of Ukrainian Students (CESUS). The value of this article is that most of the printed materials that Arkadii Zhyvotko held in his hands and described for history do not exist in any copy. A. Zhyvotko's «History of the Ukrainian Press» was republished twice: in 1990 in Munich, in Ukrainian Free University with a foreword and arrangement by M. Prysiazhnyi and 1999 in Kyiv, by the publishing house «Nasha Kultura i Nauka» with a foreword and arrangement by M. Tymoshyk. The section on the history of the Ukrainian student press, which was not published in this book, remained in the typewritten version of the currently rare typewritten folder of the «Student Way».

The value of this article is that most of the publications that Arkadii Zhyvotko held in his hands and described for history do not exist in any copy — they were lost on the post-war roads of a stateless nation emigration...

The text is submitted according to the original folder of the magazine, which is practically unknown in Ukraine. The set of this rarity was presented to the author of these lines in Winnipeg, Canada by the now-deceased professor of St. Andrew's College at the University of Manitoba Tymofii Minenko.

Іван БАГРЯНИЙ

ПРО СВОБОДУ СЛОВА, СОВІСТІ І ПРЕСИ ЗА ЗАЛІЗНОЮ ЗАСЛОНОЮ (З нагоди конгресу вільної преси в Берліні)

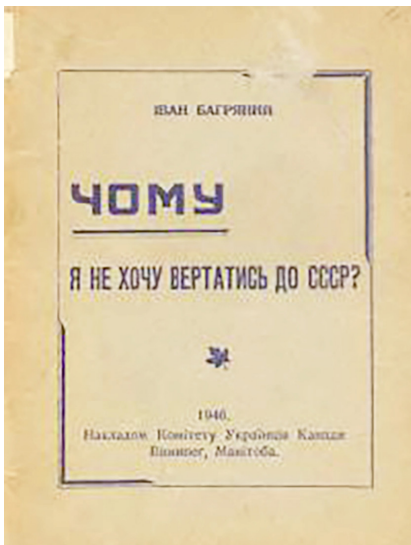
Коли б у «найдемократичнішій країні світу», тобто в комуністичному ССРСР, що так на весь світ пускає блахмана про боротьбу за мир та за права людини, коли б у цій щасливій московській «Аркадії» дозволили свободу слова, свободу преси й свободу виборів і вилучили тотальний терор, то сталінський комуністичний режим протримався б не більше одного тижня. Навіть менше — рівно стільки, скільки потрібно часу, щоб опустити картки у виборчу урну.

Але ці свободи — свобода слова, совісті, преси й виборів — такі елементарні й невід’ємні для західної демократії немислимі й недопустимі в країні т. зв. «побудованого соціалізму».

Вагу свободи слова, преси й виборів найкраще розуміють самі більшовики, оті самі прославлені борці за «свободу й народну демократію», «борці за комунізм». Вони розуміють, що ці три свободи, так би мовити, тотально виключають більшовизм, а надто виключають отой новітній сталінський симбіоз доктрини комунізму й диктатури пролетаріату з махровим російським імперіалізмом. Тому керівники ВКП(б) вже давно, ще на початку пореволюційного «собирания землі руської», змодифікували поняття свободи слова, преси й виборів по-своєму, по-більшовицькому, створили своє «антибуржуазне», «найправильніше» й «найгеніальніше», бо ленінсько-сталінське, тлумачення цих понять і протягом десятиліть втовкмачують його в голову всіх своїх бідолашних підданих.

Згідно з цим більшовицьким, ленінсько-сталінським тлумаченням, свобода слова, совісті, преси й виборів, що існує на Заході, — це явище буржуазне й тому ганебне, бо всі «буржуї й капіталісти», а надто вороги комуністичної доктрини теж мають право писати все, що хочуть, друкувати все, що хочуть, і вибирати, кого хочуть. А це — зло, бо при такій свободі кожен схоче й зможе заперечувати комуністичну партію й критикувати її «найгеніальніших вождів». Ні, така необмежена свобода людини є ганебним злом. Пролетаріат, мовляв, такої свободи не потребує й не хоче, і мусить проти неї боротися. Свобода слова, преси і виборів мусить бути ось такою: свобода, але лише для прихильників диктатури пролетаріату, для членів ВКП(б), але й вони мусять писати та говорити те й вибирати так, як це потріб-

но для тріумфу комунізму, для скріплення диктатури пролетаріату та його авангарду ВКП(б), і «вождя всіх трудящих» Йосипа Віссаріоновича Сталіна. Всяке слово впоперек або двозначне, або гостро критичне — це вже вода на млин «буржуазії й капіталістів», а значить, вороже пролетаріатові й всьому людству (звичайно, людству без антикомуністів і антисталінців), а значить, мусить бути тяжко каране. Тюрмою, каторгою й іншими «гуманними» санкціями. Хто не знає боротьби проти різних численних ухилів у ССРСР! Так що фактично навіть для членів комуністичної партії нема ніякої свободи слова, совісті, преси й виборів.

*Вінніпезьке перевидання праці
І. Багрянця «Чому я не хочу
вертатись до ССРСР?»*

А вже нема чого говорити про всіх неприналежних до «пролетаріату» і його «авангарду — ВКП(б)», цебто для всіх інших прошарків суспільства. Для цих свобода слова заборонена заздалегідь. Ніякої свободи слова, совісті, преси, виборів не може бути. Бо свобода слова — це значить критика, свобода преси — це значить політична й духовна організація мас, а вкупі — це приведе до заперечення більшовизму та його доктрини і його політики, а тоді прийдуть вільні вибори — і все піде геть. І загине людство, бо буде відкинено його «рятівників», організаторів світової соціалістичної революції, тих, що покликані історією те людство ошчасливити. А тому

в ім'я інтересів людства не треба до такого допустити, треба те унеможливити, засудити необмежену свободу слова, преси й виборів як явище ганебне, буржуазне, реакційне, антинародне.

При більшовицькій класовій теорії класової диктатури інакше й не може бути. За їхньою діалектикою свобода слова може бути лише класова, як є в них класова мораль, класова етика, класова совість. Одначе більшовики самі себе перевершили і поняття класовості ще звузили, позбавили навіть клас пролетаріату права на класову свободу, класові привілеї, класову диктатуру. Все це стало прерогативами партійної верхівки, кліки.

Так виглядає свобода слова, совісті й преси в країні «будованого соціалізму». І це не вигадка, це — практика більшовиків протягом

ось уже понад тридцятьох років. І витікає таке тлумачення свободи слова й така політика з самої комуністичної більшовицької доктрини, опертої на теорію й практику диктатури пролетаріату, а насправді (оскільки пролетаріат теж ненадійний і має живу людську душу й критичний розум) — насправді це диктатура лише верхівки партії, невеликої кліки. Витікає таке тлумачення свободи слова й совісті з більшовицького месіанізму й зі страху, що той месіанізм хтось заперчить.

Надто ж трагічною стала справа зі свободою слова, преси, совісті і виборів у ССРСР з бігом часу, коли до комуністичного месіанізму більшовиків додався ще московський імперіалістичний месіанізм з культом «народу-богатиря», «народу спасителя всього людства», тобто є культом російського народу. Це надто далось взнаки після війни. Але це сталося не раптом і не випадково, ні, цей процес творення реакційного комуністично-імперіалістичного московського симбіозу назрівав десятиліття й під цим кутом ішла вся політика більшовиків довгі роки, лише раніше це було старанно масковано інтернаціонально-комуністичною словесною буфонадою, а останнім часом пішли навіпростець, з цинічною одвертістю.

Утворився московський комуністично-імперіалістичний симбіоз, що є нічим іншим, як оригінальною формою російського фашизму.

Але, повторюємо, цей фашизм зарисовувався давно і випер назовні вже в перші роки по революції. Так зразу ж у життя була запроваджена в багатонаціональній більшовицькій державі, сиріч «країні народної демократії й будованого соціалізму», теорія вищості й виключності та месіанізму російського народу в дуже цікавій формі, а саме: російська мова визнавалася згори за мову панівну, найвищу, найпередовішу, бо то «мова російського пролетаріату», що «зробив соціалістичну революцію» й є «авангардом світового пролетаріату». Мови ж інших народів ССРСР, а зокрема мову українського народу трактовано як мову буржуазну, бо... бо російський пролетаріат тією мовою не говорить, значить, вона не потрібна, а головне — тому, що українське селянство й селянство інших націй в ССРСР — це «дрібнобуржуазна стихія». Причому цікаво, що в цій теорії замовчувалось існування «дрібнобуржуазної стихії» російського селянства, з одного боку, та існування українського пролетаріату, українського робітничого класу, як і робітничого класу інших народів, що говорять власною (українською, грузинською, білоруською тощо) мовою.

Так само щодо культури: визнавалося й щепилося іншим, що культура російська — це культура вища, вибрана, бо російський пролетаріат, бач, «зробив революцію», а от культура інших народів — це буржуазні паліативи культури і в кращому разі потребують радикальної й нещадної чистки «на благо людства».

І в усьому іншому з самих початків існувала тенденція неухильного переродження революції в московський захланний імперіалізм, а соціалізму — в російський фашизм.

Саме поняття пролетаріату та його «диктатури» (чи права на диктатуру) в ССРСР було надзвичайно здиференційоване. Якщо бралось російський пролетаріат, то визнавалося, що він — і тільки він! — гегемон, має право на диктатуру, а російська мова й культура має право на гегемонію. Якщо ж, скажімо, український пролетаріат — то він мусять бути бездискусійно підпорядкований «старшому братові» й не має права ані на власну мову, ані на яку гегемонію власної української культури навіть у себе дома. А вже не має зовсім ніякого права на самостійну політику, на самостійну свободу слова, совісті, преси, виборів.

Сповідне підтримування української культури, літератури й мистецтва в ССРСР і улаштування «декад» національних культур — української, білоруської, грузинської в Москві — це лише димова заплата, це лише пропаганда, це лише вислід необмеженої й дійсної свободи слова, друку та поступовань для кліки московських диктаторів, з одного боку, і абсолютної відсутності тих елементарних свобод для всіх інших. Це пропагандистська брехня, за якою криється дійсна й жахлива правда.

Яка ж та дійсна правда в фактах?

Якими фактами підперта відсутність свободи слова, преси, совісті й виборів для всіх неросійських народів ССРСР?

Для ілюстрації візьмемо хоч би й ту саму українську дійсність, становище України (українського пролетаріату й трудового селянства) й її національної культури, преси, літератури.

Симбіоз лєнінсько-сталінського комунізму й російського воскреслого імперіалізму, що являє собою (симбіоз) форму російського воєнничого фашизму, виключає в принципі свободу розвитку національної культури неросійських народів, а зокрема України, з мотивів імперіалістичних. Супроти українського пролетаріату й селянства червона Москва послідовно й неухильно провадить колоніальну політику. В практиці та політика означає нещадний терор — фізичний, моральний і культурний. Так, культурний терор. На сучасній політичній мові це буде своєрідне тотальне заглушування культури неросійських народів ССРСР, на зразок заглушування Москвою пересилань «Голосу Америки» в етері.

Ви послушайте радіовисилання зі столиць т. зв. національних республік ССРСР, і що ви почуєте? З української столиці Києва ви почуєте завжди і в кожену годину дня постійний і невгамовний грім російської культури, російської мови, російської історії, російських імен, російських стахановців, російських героїв, російських Суворових, Петрів

Великих, російського «старшого брата». «Старший брат» співає, грає, танцює, декламує, пропагує комунізм, тріумфує... А «менший брат» мусить слухати.

Він мусить слухати, бо так вказано згори, і тому для говорення через власне радіо «менший брат» — український народ — має лише дві чи три години на добу. І це у власній хаті! Цебто українська культура на своїй власній землі має лише дві години в своєму розпорядженні для вияву себе перед світом, решту — 22 години — гримить культура «старшого брата». Та й те, що «менший брат» говорить у подаровані йому дві години, присвячене знов-таки ж тому «старшому братові», цебто російській культурі й її діячам та Сталінові. Єдине, що в тих трансляціях українського, — це українська мова. Зміст же наскрізь російський, продиктований згори, з Москви.

Зрештою, суть цих «національних виявів» для неросійських народів визначена згори в знаменитій формулі більшовиків щодо національної культури неросійських народів:

«Національна формою, соціалістична змістом». У практиці ж означає — національна формою, російська змістом.

Ця формула — це й є генеральний ключ заглушування національних культур.

Згідно з цим ключем і глушать культуру всіх неросійських народів у країні «народної демократії й соціалізму». І це заглушування є своєрідним культурним терором.

Але це не головне, що криється за більшовицькою пропагандою та різними «декадами національних культур» у Москві. За цим шильдом криється страшніше й головне — нещадний фізичний терор.

Свобода слова, совісті, преси для українського народу та його інтелігенції (трудової інтелігенції, верхівки українського пролетаріату й селянства) утоплена в морі крові. За три десятиліття московської комуністичної політики в Україні розстріляно й знищено іншими засобами насильства буквально мільйони людей саме за стремління до національного самовиявлення, за стремління до свободи слова й преси, до свободи релігії зокрема й до свободи совісті взагалі.

Це були мільйони селян, що критикували політику колективізації, що не хотіли колгоспів і осмілювалися про те сказати, і не в пресі сказати, а в приповідці та анекдоті чи усній агітації. Це були українські пролетарі, що осмілювалися критикувати політику уряду, що осмілювалися підтримувати антисталінські ухили та опозиції в партії й поза нею. Це були сотні тисяч української інтелігенції, що осмілювалася не тільки говорити, а й писати в пресі про настрої мас, про прагнення українського народу, розбіжні з політикою більшовиків, і то часто писати в дуже обережній, завуальованій, майже езопівській формі. І не тільки за вияв антисталінських та антиросійських настро-

Іван Багрянний — головний редактор газети «Українські Вісті» (Новий Ульм, Німеччина)

їв у пресі карано українську інтелігенцію. Карано митців за кепсько намальовані сталінські вуса, сиріч за контрреволюцію в малюванні, карано за контрреволюцію і націоналізм у мистецтві взагалі — в музиці, в поезії, малярстві, театрі, акторстві, танцях і співах. Словом, карано за контрреволюцію в творах української національної культури, за вільнодумство, що споконвіків у московській імперії вважалось за найбільше зло й найтяжче було завжди каране. І часто карали не за критику радянської влади, а лише за співчуття якому-небудь стародавньому національному героєві, за симпатії до нього, а надто за симпатії до тих, хто боровся будь-коли за свободу й незалежність України. За всі ці гріхи стиналося голови, а перед тим тортовано людей, ламано їм ребра й мордовано за всіма методами модерної інквізиції.

Серед знищених багато представників слова, преси, літератури, науки й мистецтва. Із них дуже багато імен, знаних на всю Україну й за її межами. Так із працівників слова були стероризовані й знищені (для прикладу наводжу короткий реєстр):

Академік Михайло Грушевський, історик, публіцист, перший Президент Української Народної Республіки;

Микола Зеров, поет, помер у концтаборі;

Євген Плужник, поет, помер у концтаборі;

Грицько Епик, письменник, засланий на Північ;

О. Досвітній, письменник, засланий на Північ;

Григорій Косинка, письменник, розстріляний;

Олекса Близько, поет, розстріляний;

Й. Шевченко, митець, розстріляний;

І. Падалка, маляр, розстріляний;

В. Седляр, маляр, розстріляний;

М. Йогансен, поет, збожеволів від тортур, помер на етапі;

Гордій Коцюба, письменник, розстріляний;

Микола Лукин, письменник, загинув у концтаборі;

В. Гжицький, письменник, розстріляний¹;
Іван Врона, маляр, загинув у концтаборі;
Дмитро Загул, поет, загинув у концтаборі;
Борис Тенета, письменник, не витримав тортур і повісився у в'язниці;

Борис Антоненко-Давидович, письменник, загинув у концтаборі БАМЛагу²; Іван Ковтун (Вухналь), письменник-гуморист, загинув у концтаборі;

Микола Хвильовий, письменник і поет, лідер національної опозиції в КП(б)У, застрілювався з протесту в часи жакхливого, організованого голоду на Україні 1933 р.;

Кічура, письменник, загинув у концтаборі;

Михайло Яловий, письменник, президент Вільної Академії Пролетарської Літератури, соратник М. Хвильового, загинув у концтаборі;

Крушельницький, театральний діяч, розстріляний;

Микола Куліш, знаменитий драматург, розстріляний;

Лесь Курбас, основоположник модерного українського національного театру, розстріляний;

Кость Буревій, письменник, публіцист і драматург, розстріляний;

Василь Вразливий, письменник, загинув у концтаборі;

М. Волобуєв, науковець і публіцист, розстріляний;

М. Галушко, письменник, керівник Українського Літературного Об'єднання Червоної Армії і Флоту, розстріляний;

І. Микитенко, письменник і драматург, застрілювався сам;

Гордій Брасюк, письменник, загинув у концтаборі;

О. Чехівський, публіцист і церковний діяч, розстріляний;

О. Гермайзе, науковець, засуджений на процесі СВУ і засланий у концтаборі;

С. Єфремов, науковець, засуджений на процесі СВУ і засланий у концтаборі.

Цей список я міг би продовжувати в безконечність. Всіх наведених осіб, крім академіка Грушевського, я знав особисто. Багато з них були моїми приятелями й товаришами. З деякими сидів сам у в'язниці й у концтаборі. Всі вони були репресовані і заслані або розстріляні не за бандитизм чи грабіжництво, а за національний ухил чи то в літературі, чи то в мистецтві, чи в науці — коротше — репресовані і знищені за слово.

Все це — жертви московсько-більшовицького терору супроти української культури, супроти національних інтересів українських робітників і селян.

1 На той час І. Багрянний не знав, що В. Гжицький залишився живий.

2 На той час про Б. Антоненка-Давидовича не було жодної звістки.

Скільки людей страждають тепер у сталінських катівнях, скільки їх розстрілюється і скільки помирають повільною смертю в концтраційних таборах на невідільничій праці, покрито великою таємницею від усього світу. Але коли судити з тих відголосків, які доходять сюди крізь залізну заслону, про кампанії боротьби проти «безродних космополітів» та «націонал-ухильників» тощо в ССРСР, то гекатомби жертв за свободу слова і совісті в сталінській країні «народної демократії» ростуть невпинно.

І це гекатомби жертв усіх поневолених національностей.

Звертаючись до учасників конгресу вільної преси в Берліні від імені мільйонів замордованих і страчених за свободу слова і совісті в сталінській в'язниці народів і від імені перелічених тут, названих поіменно, жертв і мучеників російського фашизму, я перед лицем усього світу підношу слово протесту проти нечуваного поневолення людини і цілих народів у сучасній російській імперії.

«Українські вісті», ч. 33—34, Великдень 1952 р.

Аркадій ЖИВОТКО

ДЕВ'ЯТЬДЕСЯТЬ РОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ ПРЕСИ

Початки української студентської преси сягають десь 1854–1856 років. Був це час, що визначився на українських землях порожнечою літературно-журналістичного життя. За винятком лише деяких спроб протягнувся він до початку 1860-х років.

Серед цих спроб треба в першу чергу згадати голос української молоді — студентів-українців Київського університету. Почувся він зі сторінок писаного від руки часопису, що виходив в р. 1854–1856 під назвою «Самостійне Слово».

Роки 1860-ті принесли другий з ряду студентський часопис. На цей раз був ним так само писаний від руки сатирично-гумористичний орган Київської Громади п. н, «Помийниця». Його вихід припадає на сумної пам'яті дату 1863 року.

Мов петля станув цей рік, і відоме валуєвське гасло придушило молодий український культурно-національний рух. Замовкло все під п'ястком російського царату. Але не могла мовчати українська молодь. Глибоко переживаючи все те, що доводилося їй бачити і спостерігати навколо себе і серед свого життя, вона відгукнулася таки-

ми словами на сторінках свого органу: «... скинувши бистрим оком на те життя, що йде круг нас, як річка яка, і задумали ми змалювати у своїй часописі усе те сміття, якого багато назбиралось у нашому житті: тим-то й дали ми своїй часописі ім'я «Помийниця». Не маємо ми лізти ані в історію, ані в політику, ані в філософію, ані в педагогію, може і матиме часопись наша якесь педагогійне значення, але це не од нас; «собаку січуть, а панові приклад дають».

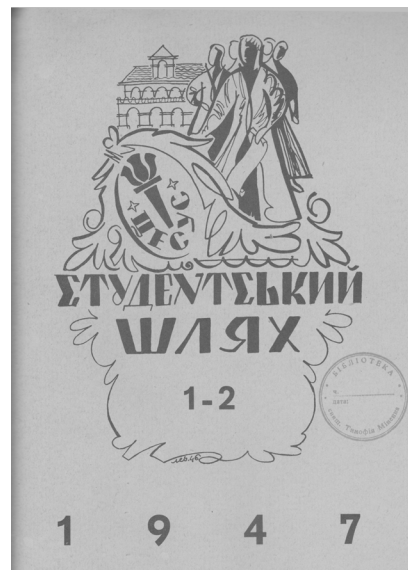
Виходила «Помийниця», як було вже згадано, з колишнього українського студентства. Був це товариський часопис, що зачіпав інтимний бік громадського життя. Товариські докори і закиди, глузування зі слабкої сторінки — це те, чим пересипано його цілий зміст. Але поруч із тим — дружня критика того, як провадяться громадські справи і як не треба робити. Це справжній центр сатири часопису.

Та найповажнішою сатиричною сторінкою часопису був «*Временник ракоходія*» — щось подібне до проповідних статей. Надає він громадського інтересу часопису. Має на меті осміювання всього, що було регресивним явищем в житті громади і що було названо *ракоходієм*, отже — *назадництвом*.

Тут скарги на недбальство, ледарство, закиди і скарги часом доволі гострі; критика вщиплива, особливо на хлопоманів та їх поведження. Все це в згущеному карикатурному вигляді давало живу картину життя громади. Студентське життя в його інтимній безпосередності з його позитивними і негативними сторінками, часом від'ємне, часом веселе, що розсипається бризками сміху та молодечої веселости. А разом із тим міцний зв'язок між тими, що сварять і глузують і тими з кого глузують, кому дорікають. Всі бо вони члени одного гуртка, об'єднані спільними інтересами і завданнями.

Так на східніх українських землях. Тим часом на західніх українських землях українське студентство, не маючи власного органу, бере активну участь у загальноукраїнській пресі, впливаючи та часом надаючи їй тон.

Щойно 1874 р. у Львові починає виходити спеціальний сту-

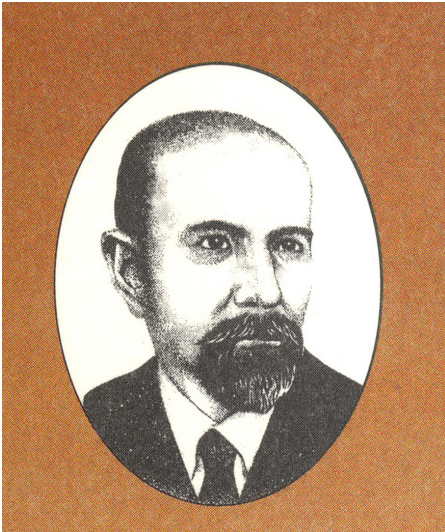

Циклостильовий журнал «Студентський Шлях» (Мюнхен, Німеччина), де надрукована стаття А. Животка «Дев'ятьдесять років української студентської преси»

дентський орган, під назвою «Друг». Був це часопис академічного кружка, що виходив двічі в місяць і провадився в дусі т. зв. москвофільства.

Поруч із виразними представниками цього напрямку (О. Марков, І. Наумович, О. Авдиківич) були серед співробітників також І. Франко та М. Павлик. Під впливом М. Драгоманова, який під цю пору (1875 р.) емігрував за кордон і зв'язався з українською молоддю, а в першу чергу з І. Франком і М. Павликом.

Вже від 1877 р. зі сторінок «Друга» зникають імена представників москвофільства. Рік цей стає останнім для «Друга». Його наступником, народжується орган української соціалістичної думки під назвою «Громадський Друг» (1878 р.) та інші часописи, в яких студентська молодь бере найактивнішу участь.

Аркадій Животко — автор легендарної «Історії української преси»

Щойно по десяти роках знову появляється у Львові орган університетської молоді — журнальчик соціалістично-радикального напрямку під назвою «Товариш». Виходить він при найближчій участі І. Франка, Б. Будзиновського та ін. Виходити мав двічі в місяць, але з огляду на розбіжність щодо змісту і завдань між ближчими співробітниками (Львів-Відень) появилось лише одно число з 10 липня 1888 р.

До цих років належать перші зв'язки з пресою західніх українських земель з боку українського студентства Києва, а саме Київської Студентської Громади. Був це 1886 р., коли її старанням, а зокрема студентки

О. Доброграєвої, почав виходити у Львові місячний літературно-науковий популярний додаток до «Батьківщини».

Тоді ж на українських землях під Росією починають народжуватися український соціалістичний та радикальний рух, в якому студентство бере активну участь. Наслідки: низка гуртків та організацій і створення Р.У.П. (Революційна Українська Партія), в чому беруть найактивнішу участь такі представники українського студентства як Д. Антонович (Муха), М. Русов та інші. Її пресовими органами стали: «Гасло», «Праця» та ін., в яких брала участь студентська молодь.

Року ж 1903-го у Києві появляється нелегальний рукописний часопис, присвячений студентським справам під назвою «Вістник Української Київської Студентської Громади». Вийшло два числа.

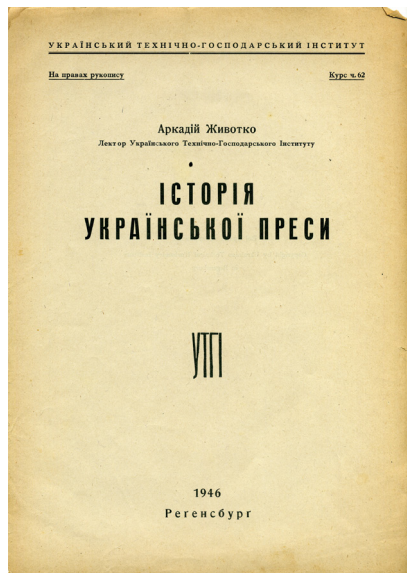
Не менш активну участь студентства можна було бачити у Києві біля журналу «Українська Хата», що виходив за редакцією П. Богоцького та М. Шаповала (М. Сріблянського). Було це в роках 1909–1914. На ці ж роки припадає видання часопису студентів-українців Політехнічного інституту в Петербурзі, що почав був виходити як рукописний орган під назвою «Громадянин» за ред. Евг. Нероновича. Появилось лише два числа. Натомість там же, в Петербурзі, з квітня 1913 р. за редакцією того ж Нероновича та Ол. Ковалевського почав виходити друкований орган Голодної Ради Українського Студентства під назвою «Український Студент».

З осені 1914 р. мав стати періодичним органом, але тому на перешкоді став вибух війни. Своїм завданням цей журнал ставив: «дати активних, бадьорих свідомих і освічених робітників на громадській ниві».

На західніх українських землях з початком 1900-х років крім рукописних часописів, як наприклад української студентської організації у Львові під назвою «В.У.О.» за ред. В. Даниловича, якого появилось одно число, з'являється низка друкованих органів української молоді.

Першим з них місячник «Молода Україна» (1900–1906), що виходив при найближчій участі Б. Старосольського, Ант. Крушельницького, І. Брика та ін. За ним ідуть: «Життє», як неперіодичний орган поступової соціалістичної думки (1912–1914), що стояв на становищі підготовки сил до боротьби за українську державну самостійність; «Відгуки» (1913) та орган українського студентства під назвою «Шляхи», що його в роках 1913–1914 видавав Український Студентський Союз за редакцією Р. Заклинського та Ю. Охримовича.

Роки 1917–20 визначаються активною участю українського студентства в загальнонаціональному визвольному русі, що відбилося і на пресі. У своїй масі бере сту-

Першовидання «Історії української преси» (Регенбург, Німеччина)

дентство участь у загальній українській журналістиці лише подекуди виступає з власними органами, як наприклад: «Стерно» (Київ, 1917) або гектограф «Вістник Драгоманівської Організації» у Львові та журнал «Нова Думка» як орган Ради студентських представників Кам'янець-Подільського Українського Державного Університету (1920 р.), що виходив за ред. Ю. Липи і при співпраці В. Поліщука та при участі в ньому також деякого з професорів та визначніших українських письменників і культурно-наукових працівників.

Поруч зі студентськими справами журнал цей давав поважне місце літературній творчості, історичній розвідці та публіцистиці.

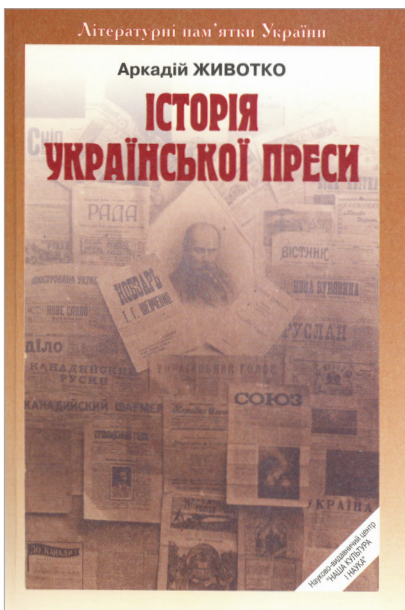
Зрештою, треба згадати, що до цих часів належить початок видання українського студентського органу за океаном.

З часу окупації українських земель чужинцями з'являються тут лише подекуди студентські часописи. Так у Львові появляється писаний на машинці і літографований двотижневий орган Української Краєвої Студентської Ради західніх земель України під назвою «Наш Шлях». Виходив 1922 р.

Зміст складався із заміток та статей, присвячених Конгресові Українського Студентства західніх земель і еміграції, характеристиці студентського життя, вістям з ЦеСУСа з краю, репресіям над українським студентством тощо.

Року 1923-го у Львові починає виходити орган студентів-істориків Тайного Українського Університету під назвою «Історичний Вісник». Виходив неперіодично, писаний на машинці і літографований. Появилось ч. 1 за місяць травень (14 стор.) і 2-ге за липень-серпень (38 стор.). Серед співробітників, крім студентів, були професори та наукові працівники. Зміст, витриманий у науковому дусі, приніс із цього погляду чимало цікавого і цінного.

Тоді ж у Львові появилвся також літографований орган українського студентства під назвою «Студентські Вісти», числа якого присвячені були справі Українського Університету та рідної культури. Зокрема на його сторінках знайшли місце Мемо-

Перевидання «Історії української преси» київське видавництво «Наша культура і наука»

ріал сенату Українського Університету до найвищої ради Мирової Конференції в Парижі, до Союзу Народів у Женеві, відомості з організованого життя студентства та ін.

У пізніших роках на українських землях виходить часопис під назвою «Студентський Шлях», що звертає увагу на організоване життя та дає місце провідним думкам і творам красного письменства.

Поза цим українське студентство брало найактивнішу участь у виданнях загальноукраїнських органів та в загальних органах української молоді. На українських землях під советами в ці часи виходить «Студент революції», що стоїть на ґрунті офіційної суспільно-політичної думки.

З років 1920–1922 розгортається преса українського студентства на еміграції. Переважно це органи рукописно-відбиваного характеру. За змістом — це органи: 1) інформаційно-організаційні; 2) літературно-наукові; 3) суспільно-політичної думки; 4) фахові (всі — з відділами інформаційно-організаційними) та 5) сатирично-гумористичні.

До перших належить ціла низка бюлетенів; починаючи від центральних, охоплюють вони різні студентські організації. Виходять головню в Празі та Подебрадах, як також у Варшаві, Данцігу, Берні і т. д.

Крім бюлетенів організаційно-інформаційного змісту були ще й інші часописи, що носили самостійні назви. Так, у 1920 р. у Празі почав був виходити писаний від руки і гектографований в кількості 30 прим. «Український Студент», що ставив своїм завданням:... «зробити перший крок для координації та з'єднання українських студентів за кордоном і утворити осередок духовного їх життя... на ґрунті культурно-національному та науковій праці на користь неподільної самостійної України».

Органом незалежної думки названо було двотижневик Української Академічної Громади, що виходив у Празі в 1922 р. під назвою «Український Студент», писаний на машинці і літографований. Зміст його присвячений був всебічному навітленню організаційних питань, дискусії на актуальні теми студентського життя, інформаціями про всесвітній студентський рух взагалі й український зокрема, праці українського студентства в літературі, науці, мистецтві тощо.

Так само інформаційно-організаційну мету мав орган Ради Громади Студентів Емігрантів з Великої України під назвою «Дніпро», що в р. 1923 виходив у Празі в розмірі 24 сторінки.

На той же час припадає вихід бюлетеня Центрального Союзу Українського Студентства. Було це місячне видання під назвою «Студентський Вісник», що з року 1928-го почав виходити вже друком як центральний орган українського студентства. Протримавшись низку

років, став цей журнал скарбницею думки, творчості і праці українського студентства, став органом, без якого на сьогодні тяжко уявити собі ознайомлення чи студії студентського життя і змагань другої половини 1920-х та 1930-х років.

Демократичне Об'єднання Студентів Українського Педагогічного інституту ім. Драгоманова в Празі видало в березні 1925 р. свій писаний на машинці часопис під назвою «Об'єднання» якого появилось число 1. Зміст його складався із заклику до боротьби з партійною диктатурою, під якою розумілося соціалістичні акції серед студентства та в Раді Громади, з хроніки студентського життя, фейлетонів та гуморесок.

Студенти з Волині, Холмщини, Полісся та Підляшшя, об'єднані в свою громаду, видали в Празі за редакцією М. Павлічука одно число (за червень 1930 р.) часопису (літографський спосіб) під назвою «Змагання», зміст якого склався з поезій (О. Стефановича), статті У. Самчука про вибори на Волині, статей у справі скликання краєвого з'їзду та хроніки громади.

З органів, що приносили чимало цікавого в галузі літературній, мемуаристичній та мистецтва в першу чергу треба згадати альманах групи студентів «Для Неї». Появився він в 1922 р. в Берліні за редакцією М. Скрипника, О. Яремченка та І. Мазуренка. Був писаний від руки і літографований. Мистецьку обкладинку виконував М. Бутович («Спудей»). Такого характеру, але бідніші зовнішньо були «Журавлі», що почали були виходити у Брні (ЧСР) в 1924 р.

Більш повним і поважнішим виявився часопис «Наша Громада» як орган академічної громади при Українській Академії в Подебрадах (ЧСР), що в 1924 р. почав виходити двічі в місяць, писаний на машинці і літографований. Пізніше перейшов на друк як місячник. Протримався низку років, аж до припинення чинності Академії.

Не менш цінним вкладом в українську студентську журналістику треба визнати неперіодичний орган академічної громади студентів Українського Педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі «Спудей». Виходив як літографоване видання в 1925–1926 роках за редакцією Б. Гомзина і при співпраці поодиноких представників професури (Д. Дорошенка, С. Русової, Л. Білецького та ін.). Своєю метою ставив: «Створення ґрунту для спільної праці, зокрема як студентів-педагогів, і взагалі як майбутніх творців форм життя української нації». Шляхи: не приладнення до обставин, а боротьба за панування над ними; творчість, а не мертвечина догм; відважне шукання, а не лякливе намацування можливостей.

Відгукуючись і беручи активну участь в суспільно-політичному житті еміграції, українське студентство робило спроби створити власні органи суспільно-політичної думки.

Одним із перших треба згадати журнал *«Національна Думка»*, що почав виходити у Празі старанням і при найближчій участі студентства. Протримавшись низку років, виходив на початку, як літографоване видання, а з 1926 р. — уже друкований. Зміст складався зі статей на теми національно-ідеологічні та політичні, з оглядів української справи на міжнародньому форумі та на українських землях, як також — студентське та шкільне життя, літературні теми та ін.

Потім (1923–1924) почав був виходити *«Голос Українського Студента»*, писаний під копірку на машинці. Своїм завданням поставив: «вирвати молодь із теперішнього індивідуалізму та дати їй змогу щиро й одверто... висказатися до сучасного моменту... Хай газетка ця стане трибуною нашої думки, що вказує нові шляхи, нові напрями... в обороні поневолених, працюючих мас нашої країни».

Зміст відповідає поставленому завданню, але протриматися і розвинутися не пощастило. Натомість народжується в 1924 р. у Празі новий журнал української соціалістичної молоді *«Життя»*. Починає його видавати Спілка соціалістичної молоді «Вільна Громада». На початку літографоване видання, а в році 1925-му виходить вже друкованим. Найближчу участь беруть у ньому в першу чергу М. Стахів, Карло та Остап Коберські та ін.

Містить провідні статті ідеологічного характеру, міжнародній огляд соціалістичного руху, огляди загального та суспільно-політичного життя українського студентства та ін.

Ніби спадкоємцем цього журналу в 1926 р. стає *«Вартовий»* (Прага). Виходить до 1928 р. як літографований, а потім цикльостилеве видання студентської групи Празького відділу УПСР, що такими словами визначав своє завдання: «будемо стояти на варті, розбиваючи організовану павутину брехні московських окупантів та їх української челяді, поборюючи разом із тим яничар»...

Своїм змістом, що охоплював політичні теми та огляди міжнароднього та українського життя взагалі, а українського студентства зокрема, не міг, однак, дорівнятися до попередника.

Органом, що вносив виразну печать так зв. «сменовеховства», був часопис Спілки Студентів — Громадян УСРР — літографований місячник *«Вперед»*.

Крім провідних статей із їх специфічним підходом і оцінкою національно-політичного становища українського народу, а в тому й українського студентства поза СРСР звертав цей журнал увагу на культурне, політичне і господарське становище в Україні, даючи своїм оглядам виразно-тенденційне забарвлення.

До органів, присвячених спеціальним справам (за фахом студій) у першу чергу належить журнал студентів-рільників при Українській Студентській Громаді у Варшаві, що виходив писаний на літографі

в 1922 р. Перше число появилось в місяці травні (22 стор.) в кількості 35 прим. Гурток, бібліологів при тій же Українській Студентській Громаді (Варшава) в тому ж році приступив до видання свого органу «Українське Книгознавство». Почав виходити в кількості 25 прим., в 45 стор., за редакцією Л. Биковського.

Того ж року був перенесений до Подєбрад (ЧСР), де і появилися наступні три літографовані числа, як видання гуртка бібліографів при Українській Господарській Академії.

Знайшли тут місце праці і замітки авторів-студентів і поодиноких представників тих наукових сил, що близько підходили в своїй праці до справ бібліологічного та бібліографічного характеру.

У Данцігу 10 лютого 1925 р. появилася писана від руки в літографованому виданні одноднівка в 75 стор. під назвою «*Чорноморе*», видана з нагоди першої річниці заснування Товариства Українських Техніків — Товариства Українських Студентів Високої Технічної Школи. Виходив у кількості 150 прим., кожного числа. Давав цей журнал праці, статті та замітки на технічні теми, не цураючись національно-державницького характеру та даючи місце літературній частині.

У роках 1930–1932 виходить у виданні В. Проходи неперіодичний літографований орган Українського Аграрного Товариства (Подєбради-Прага) під назвою «*Село*», в якому головну участь брало українське студентство.

Зрештою не позбавлена була преса українського студентства цієї доби (1920–1939) на еміграції ще й своїх сатирично-гумористичних органів. Першим із них був «*Вихоть*», що виходив у Празі в 1922 р., — писаний від руки та на машинці і літографований із відповідними до змісту і завдань органу ілюстраціями.

Тоді ж (ч. 1 з 10 березня 1922 р.) у Празі виходить часопис гумору і сатири «*Сатирикон*», який видавало Прес-бюро при Тимчасовому Комітеті Українського Демократичного Студентства з Великої України. Був писаний на машинці, а потім від руки і відбиваний на гектографі. Вийшло чотири числа.

Не можна промовчати також журналу того ж характеру, що в році 1923 почав виходити в Подєбрадах (ЧСР) «*Подєбрадка*», у виданні якого брало активну участь студентство Української Господарської Академії. Був він прикрашений досить добре виконаними і дотепними ілюстраціями. Виходив за редакцією колеґії, що складалася «з представників усіх течій і угруповань». Перших два числа появилися писані від руки у літографованому виданні. Перше число 1924 р. (з 1 квітня) принесло «традиційне слово від редакції», в якому редакція зазначила: «Наш журнал «Подєбрадка» є орган незалежної думки подєбрадської колонії та околиць і не залежатиме навіть від прихильности чи неприхильности своїх вельмишановних Читачів».

Зміст оформлював життя української колонії, що складалася зі студентства і професури Української Господарської Академії, в його гумористичному перетворенні.

Зрештою, ще один гумористичний орган у Подебрадах з 1929 р. (число з 13 лютого 1929 р.) в дві сторінки писаних від руки в літографічному виданні «Кропива». Редакція заповідала, що цей орган має виходити «коли сам схоче», і подавала, що на настирливе жадання численних членів нашої колонії, в якій сильно відчувається брак дійсної гумористичної сатири, випускаємо оце перше число нашої «Кропиви». Заявляємо, що не думаємо робити якоїсь конкуренції існуючим уже в нас гумористичним органам, як різні урядові оголошення, наукові підручники і деякі найновіші габілітаційні праці тощо, а тим більше не думаємо робити конкуренцію відомій «Подебрадській Глідці» пана Небібіка, яка в своєму гуморі є просто безконкурентійна»...

По Другій світовій війні лиха доля кинула в чужинний світ сотки тисяч нової української еміграції, а серед неї — українське студентство. Не зважаючи на лихоліття, українське студентство в тяжких і несприятливих умовах йде до високих шкіл, щоби, озброївшись знанням, стати до дальших змагань за національно-державницькі ідеали. Тут воно гуртується в студентські організації, голосами яких стає своя преса.

Першим голоситься до голосу «*Студентський Інформатор*» у Мюнхені.

У грудні того ж року в Мюнхені появляється перший поважний орган українського студентства «*Студент*» — журнал Української Студентської Громади, що такими словами визначає завдання студентського журналу: «Можна було б кинути «великих слів велику силу» про те, чим повинен бути для студентів їхній журнал... Ми ж кидаємо скромну думку про культ обов'язку і праці. Завданням нашого скромного журналу — не кидати порожні запальні слова, які промовляли б до почувань, запалювали б і зникали б, але будити розуміння для обов'язку і праці, які повинні виповнити саме час, у якому живемо».

Рік 1946 приніс вже розвиток української студентської преси останньої доби лихоліття. Центральний Еміграційний Союз Українського Студентства /ЦЕСУС/ починає видавати три органи, а саме:

«*Вісник*» — урядовий орган розпорядків та постанов управи ЦЕСУСу;

«*Студентський Шлях*» (Інсбрук-Мюнхен), що змагав бути органом всестудентського характеру;

«*Звено*» — орган Українського Мистецького Фронту Молодих, перше число якого появилося за місяць травень 1946 р. Другий з'їзд ЦЕСУСу, що відбувся в липні цього ж року, підкреслив цей орган як один із найбільш визначних студентських видань.

Органом Центрального Союзу Українського Студентства (ЦЕСУС), опозиційно наставлених до щойно згаданих часописів, став часопис «*Стежі*».

У Мюнхені з квітня 1946 р. (7.IV) починає виходити тижневик Української Студентської Громади «*Студентські Вісті*». Своїм завданням ставить «бути активним студентським органом, нав'язуючи тісніші зв'язки рвучким потоком подій щоденного життя».

Авгзбурзька Студентська Громада починає видавати свій орган «*Студентська Думка*», що хоче бути «не тільки дзеркалом досягнень, змагань, бажань, але джерелом свіжої будуючої думки і дороговказом».

Таку ж саму назву («*Студентська Думка*») прийняв орган Української Студентської Громади при Українським Технічно-Господарським Інституті (УТГІ) в Регенсбурзі, сторінки якого присвячені організованому студентському життю громади. Разом з тим в розвитку видання введено тут окремі відділи, як «Наука і світогляд», де зустрічаємо праці професури (В. Петрова, Окиншевича та ін.), «Літературні спроби», «Розвага».

Богословсько-Педагогічна Академія видає «*Семинарійні Вісті*». Всі ці видання цикльостилового характеру.

Так сьогодні добігає українська студентська преса свого столітнього ювілею.

Беручи свій початок від «*Самостійного Слова*» — мабуть в роках 1854–1856, коли в безпросвітну добу підняло воно свій голос у захист українського слова і культури, українська студентська преса пронесла свій стяг почесний до наших днів, дописавши на ньому ідею змагання за українську державність і соборність, культурне та державне всеукраїнство.

Редакція архівних текстів проф. М. Тимошика